

**EPIGRAFIA LLATINA
DE GRANOLLERS**

EPIGRAFIA LLATINA DE GRANOLLERS

Diana Gorostidi

*Institut Català d'Arqueologia Clàssica
Universitat Rovira i Virgili*

Isabel Rodà

*Universitat Autònoma de Barcelona
Institut Català d'Arqueologia Clàssica*

Les recerques arqueològiques que, de manera continuada, s'han anat fent a Granollers, especialment a partir de l'impuls que hi va saber donar Josep Estrada i Garriga, han fet créixer exponencialment el nostre coneixement sobre el passat romà de la ciutat.

Entre les troballes que s'han anat fent hi figuren algunes inscripcions, no gaires, però sí que ens permeten conèixer algunes de les persones que van deixar la seva petja per casa nostra. Les inscripcions romanes gravades entre fa 2.000 i 1.600 anys són l'autèntic missatge en directe que ens fan arribar les veus d'aquells que visqueren a la zona que ara és Granollers. Per bé que són poques i minses, no deixen d'aportar-nos una valuosa informació. Per això s'inclouen en aquest catàleg, i les llegim en la llengua que era la vehicular: el llatí. Oferim una lectura i interpretació segons les possibilitats i límits que ens ofereix la ciència de l'epigrafia, que vol dir això: 'escrit sobre'.

Les troballes arqueològiques i epigràfiques al nucli de Granollers ens fan palesa la vitalitat del seu territori en època romana. No ens confirmen, però, que es tractés d'un nucli urbà ni tampoc de la mansió o estació de la Via Augusta que els vasos Apol·linars o de Vicarello ens esmenten com a *Semproniana*, que potser es podria trobar al límit sud de l'actual terme municipal, cap al barri de Palou, que fou en els seus inicis essencialment agrícola.¹

Josep Estrada se'ns mostra una vegada més com a home clau per a la història de Granollers perquè, meticulós i amatent com era, va recollir de manera sistemàtica les troballes de Granollers entre els anys 1891 i 1990 a la seva valuosa síntesi² amb un mapa de les diverses restes ubicades damunt el plànol actual de la ciutat.³ Com que la informació arqueològica s'enriqueix dia a dia, J. Pardo en feu una breu síntesi,⁴ i també Ll. Vila;⁵ més tard, la carta publicada el 2004 actualitzà i reconsiderà les troballes del nucli de Granollers.⁶

1 Estrada 1993: 81-82, 90-92, 94.

2 Estrada 1993: 70-118.

3 Estrada 1993: 119-120.

4 Pardo 1993.

5 Vila 2001.

6 Uscatescu 2004.

Veiem que hi ha un punt crucial al teixit urbà a l'entorn del qual es distribueix de manera radial la part més important de les evidències arqueològiques: el turonet avui coronat per l'església parroquial de Sant Esteve.⁷

Al seu voltant és on es concentren les restes arqueològiques, corresponents principalment a riques vil·les, de vegades sumptuosament decorades, que ens parlen del nivell econòmic dels seus propietaris; especialment significatives són les restes localitzades a Can Jaume. Malgrat la reduïda àrea d'intervenció, les excavacions dels anys vuitanta del segle XX van proporcionar mosaics no només pavimentals, sinó també parietals; aquests darrers correspondrien a una font o nimfeu amb les parts revestides de tesselles de pasta vítria amb temes marins orlats per unes franges de petxines, com en tenim exemples a Pompeia i Herculà, però que ara com ara són únics a Catalunya (ni tan sols en tenim a la capital provincial, *Tarraco*).

A més de residències privades, en diferents indrets del teixit urbà de Granollers, s'han documentat, al nord i sud-oest de l'església parroquial, importants àrees cementirials al voltant d'eixos de comunicació, que són un testimoni més de la densitat de població a la que és actualment la nostra ciutat. La necròpolis més significativa per l'entitat de les seves restes és la de Can Trullàs, i és on s'han trobat els millors grafitis sobre ceràmica.

Ens hem dedicat breument a fer una síntesi del caràcter de les troballes arqueològiques al centre de Granollers per constatar que, de moment, ens parlen d'un poblament rural, dens i important, per explotar agrícolament el territori, però no pas de caràcter urbà. J. Pardo⁸ feu un apunt molt interessant: que l'àrea de Granollers tingués una funció de *forum* agrari, un mercat de tipus rural, i seria, per tant, un llunyà predecessor d'un dels trets característics de la vida actual granollerina amb el mercat dels dijous.

7 Arrizabalaga, Pardo i Sadurn 1984: 83-90; Uscatescu 2004, full 5 i 5a1-a3.

8 Pardo 1993.

Hi ha, però, un semàfor en groc: l'existència d'unes clavegueres de dimensions importants, ja detectades per J. Estrada, que s'ha dit que fan pensar que eren massa grans per a unes vil·les. Cal tenir en compte, però, que també podien relacionar-se amb alguna instal·lació de tipus productiu o industrial que, per al seu funcionament, necessitava molta aigua, com per exemple els tallers de ceràmica o *figlinae*.

Fins fa pocs anys no es coneixia cap resta d'inscripció romana a Granollers; ara en tenim poques, però cal ubicar-les dintre d'àrees de necròpolis i no pas en un possible nucli urbà romà. Es tracta d'epígrafs de l'àmbit privat i en cap cas del públic. Donem-hi una ullada a partir del que hem descrit a les fitxes del catàleg.

El primer topònim, relacionable amb un indret o altre de l'àrea de Granollers, *Semproniana*, correspon a la *mansio* de la Via Augusta que ja hem esmentat. El nom derivaria de la propietat d'un per a nosaltres desconegut *Sempronius* o *Sempronianus*.

El gentilici és àmpliament testimoni a casa nostra, amb una forta incidència a *Tarraco* i a altres províncies; en canvi, el *cognomen* *Sempronianus* no apareix a *Tarraco* i és més aviat escàs arreu. De totes maneres, la formació del nom d'una estació viària o d'un *fundus* a partir d'antropònims és ben coneguda i amb una llarga llista d'exemples. Malauradament no podem relacionar el nostre *Semproni* vallenc amb cap personatge conegut, com s'ha rastrejat, en canvi, al Maresme, a la localitat de Teià, que podria molt bé derivar d'un *Atilianus* de la gens *Pedania barcinonense*, que era propietària d'una explotació vitivinícola al Veral de Vallmora.⁹

De moment, només tenim a Granollers una única inscripció en pedra, força antiga, això sí (núm. 1). Es tracta de la part inferior d'un bloc de gres local, potser de les pedreres de Puiggraciós de l'Ametlla del Vallès, on s'explotà la pedra emprada per a la porxada; hauria anat encastat en un mausoleu potser d'una certa importància desconegut per a nosaltres, perquè la inscripció no es trobà a lloc (*in situ*). Fou descoberta l'any 1993 en fer obres de rehabilitació en una casa del carrer Corró, 35, però no sabem el context al qual va pertànyer originàriament.

És el testimoni, gravat en pedra, d'un o dos homes que van viure al Granollers romà cap a mitjans del segle I dC, segons es pot deduir de la paleografia amb lletres de bisells profunds i peus netament marcats. Les P obertes i les O ben rodones traçades a compàs avalen aquesta cronologia.

Sabem a la primera línia d'un personatge nascut lliure, ja que és fill d'un tal *Aulus*. Quan un personatge diu clarament que és "fill de", és que es tracta d'un *ingenuus*, que, lluny del sentit actual d'ingenu, vol dir un que

⁹ Rodà, Martín, Velasco i Arcos 2005; Martín, Rodà i Velasco 2007; Olesti i Carreras 2013.

ha nascut en el si d'una família (*gens*). Si hagués nascut esclau i hagués estat alliberat faria constar una L de *libertus*, 'llibert', i no pas la F de *filius*, com veiem aquí. La O final correspondria al nom de família (*nomen*) en datiu, per la qual cosa seria el destinatari del monument.

A la segona línia tenim, també en datiu, un altre nom de família, de consonància clarament itàlica, sigui *Eppius* o *Oppius*, si bé hem de recordar que és més freqüent aquest darrer.

El fet que en aquesta inscripció tan fragmentària tinguem la possibilitat de dos noms de família ens pot indicar que els destinataris del monument funerari podrien ser-ne dos i no només un de sol. La prudència, però, ens aconsella fer mar-nos en el terreny de la hipòtesi davant l'escarrit text, del qual hem intentat treure tot el suc possible.

Visqué o visqueren per aquí i fou o foren enterrats en una de les necròpolis rurals que hi havia a Granollers. Els itàlics, en època de l'emperador August i a primers del segle I dC, constituïren el gruix dels colons que s'assentaren a la costa catalana, en especial a la Laietània, entre *Barcino* (Barcelona) i *Iluro* (Mataró); els seus noms revelen que provenien sobretot de les regions centrals d'Itàlia, principalment el Laci i la Campània. També els tipus de monuments funeraris d'una certa monumentalitat amb escultura segueixen ben de prop els models d'Itàlia.

També del segle I dC daten uns grafitos sobre ceràmica escrits quan la peça era cuita i acabada; ens fan saber qui eren els propietaris dels recipients i que eren també gent que vivia en alguna de les vil·les de la zona. Han estat unes peces sovint menystingudes, però que són testimonis directes dels homes i dones que gravaren amb la seva pròpia mà el seu nom a la peça de vaixel·la que els pertanyia. També n'hi ha d'altres que es converteixen en objectes parlants, amb missatges en directe als usuaris, com veiem a la inscripció núm. 11, en què sembla que es convida l'usuari a la bona beguda.

Un de força antic és el que signa ATTA (núm. 5) sobre la vora d'un vas de sigil·lata sudgàlica, amb el dubte de si es tracta d'una dona o d'un home, que fou més o menys contemporani del personatge que hem vist a la inscripció anterior. Pel que fa a l'altre fragment, també de sigil·lata sudgàlica, és tan minso, el que ens ha arribat, que es fa difícil arriscar un nom (núm. 6).

Aquestes dues peces, d'importació i trobades al Pati de la Rectoria, eren destinades al servei de taula; la resta dels grafitos de Granollers es gravaren sobre gerres i peces de ceràmica comuna, però són ben sucosos, en especial els que provenen de la necròpolis de Can Trullàs, que, per context arqueològic, corresponen a finals del segle II o inicis del III dC.

El primer (núm. 2) conté el nom d'una dona, Venerina o Venèria, que segurament era la propietària de la gerra. L'altre grafit de Can Trullàs (núm. 3) esmenta el d'un home, potser un llibert, que té els *tria nomina*, amb particularitats onomàstiques de les quals ens hem fet ressò més amunt. L'esment de *pericarpion* remet a un tipus de bulb de caire medicinal, que seria el contingut de la gerra. Es tracta d'una informació molt valuosa perquè demostra que a Granollers hi havia un coneixement d'alt nivell cultural dintre dels mitjans populars en un àmbit rural.

Els altres grafits sobre ceràmica comuna són de procedència diversa dintre del terme de Granollers (Pati de la Rectoria, Can Piera, Càritas), però sempre en un radi d'uns 100 m al voltant del turó de Sant Esteve, que se'ns mostra com el nucli principal que articula els diversos establiments de caire rural, bé sia d'habitació, bé sia de necròpolis.

Quan trobem grafits sencers, ens fan saber *cognomina* tant femenins, com el d'*Aminia* (núm. 4), com masculins, com seria el *Tròfim* de la gerra núm. 7. D'altres són dubtosos, com el que comença per *Hila-*, que podria acabar en *-rius* o *-ria*. (núm. 8). Cal, però, esmentar que es tracta només de noms únics, sense gentilici, i que, per tant, podrien indicar-nos gent de baixa condició social i que les dones també marcaven amb el seu nom els objectes de la seva propietat.

Altres grafits són tan fragmentaris que no es pot fer res més que transcriure les lletres inconnexes que ens han arribat (núm. 9 i 10). El darrer text (núm. 11) no ens dona cap nom, però sí alguna informació d'interès sobre l'ús de la gerra amb una exhortació als qui la tingueren a les mans, ja que hi llegim *bibi*; fa referència a una invitació a beure, ben pròpia per a una gerra de vi, que es podria convertir, així, en un objecte parlant: *bibite*, és a dir, 'beveu', forma de la qual tenim paral·lels.

Al darrer fragment granollerí (núm. 12) no hi veiem cap text, sinó un motiu vegetal en forma de fulles d'heura, que hem volgut incloure amb afany d'exhaustivitat.

Aquestes dotze inscripcions que hem comentat han estat trobades totes al terme de Granollers. Ens queden només per comentar les que es trobaren a termes propers del Vallès Oriental, a l'Ametlla i a la Roca (núm. 13 i 14).

A la 13 hi tenim només tres lletres, *emi*, i no podem pensar en un nom del tipus *Aemilius/-a*, perquè abans de la E inicial no hi ha cap traç, sinó un espai en blanc. Ens hem decantat per la forma verbal que traduiríem com "he comprat", és a dir, "algú va comprar aquesta gerra". Seria, per tant, un altre objecte parlant com la núm. 11.

La inscripció 14 es tracta també d'una funerària, realitzada sobre un suport de qualitat, probablement marbre de Carrara, i gravat amb lletres capitals quadrades traçades amb un puntejat, que ens sembla dur a una cronologia més aviat alta (s. I dC). Ens dona el nom del destinatari de la tomba, *Marc Acili Siló*, un personatge nascut lliure o de llibertat adquirida, perquè no sabem si es tracta d'un home lliure de naixement o d'un llibert, ja que entre *Acili* (el nom de família, *nomen*) i *Siló* (el nom personal, *cognomen*) no hi fa constar ni una F de *filius* ni una L de *libertus*, segons l'ordre onomàstic habitual en el món romà. Siló és un nom ben bé llatí i no pas de tipus hel·lènic; si hagués estat un *cognomen* grec, tindriem quasi la certesa que es tractava d'un antic esclau, ja que els esclaus tenien un sol nom, perquè jurídicament no pertanyien a cap família, i duien moltes vegades noms grecs. Era, doncs, un personatge amb tria nomina, tres noms (*praenomen*, *nomen* i *cognomen*). Coneixem, així, un nou personatge que visqué per les rodalies de Granollers en època romana, i a qui se li dedicà una sepultura, ja que el seu nom consta en datiu.

No és gaire, el que ara com ara sabem dels components de la societat que visqueren en temps de l'Imperi per l'àrea de Granollers. Cal pensar, però, que fins no fa gaire temps no teníem ni un sol nom, ni una sola inscripció sobre pedra, ni un sol grafit... i que fins i tot s'havia arribat a negar la romanitat de la ciutat. El gran canvi en el coneixement va venir donat per la constància i la saviesa de Josep Estrada, que les noves troballes han anat enriquint de continguts.

D'aquesta manera, hem pogut parlar d'homes i dones que van viure per aquí abans que nosaltres, ja que tant les inscripcions en pedra com els grafits ceràmics es van fer a lloc, encara que els suports fossin d'importació. Se'ns fan més propers i arriben a nosaltres amb picades d'ullet a la vida de cada dia gràcies a la seva veu en directe, que ens arriba mitjançant als textos epigràfics. En el cas de Granollers i la seva àrea, corresponen tots a l'àmbit privat, i no pas públic, ja que hem vist que es tracta sempre de textos sobre objectes domèstics o, en dues ocasions, funeraris que haurien anat encastats en les corresponents tombes, que no ens han arribat.

EPIGRAFIA EN PEDRA

1 Inscripció funerària

Carrer Corró, 35, Granollers.
Núm. Reg. MdG-12602
IRC I, 198 (a IRC V, p, 35-36)
Figura 1

Part inferior d'un bloc de gres, com l'ampli marge inferior ens fa veure (36 x 32 x 22). Hauria anat encastat en un monument funeràri. Conserva dues línies de text amb caràcters de la capital monumental quadrada romana, ben marcats i amb bisells profunds (lletres: c. 6 cm):

[---]O A(uli) · F(ilio)
[---]PPIO

El text conservat a la primera línia permet identificar les restes de la fórmula onomàstica d'un individu de condició ingènua (nat lliure), tal com demostra la presència de la filiació. Pel que fa al seu nom, només tenim la O final, que ens l'assenyala no pas com el dedicant sinó com el receptor del monument. A la segona línia hi llegim les lletres finals d'un altre nom [---]ppius, que permeten proposar la reconstrucció dels gentilicis *Eppius* o *Oppius*, tots dos d'origen itàlic. Tot i que no són gentilicis gaire documentats a la zona catalana (només *Oppius* es troba una vegada a *Tarraco*), tots dos es troben ben presents a la província narbonesa.¹⁰ El fet que a la línia 1 tinguem el final d'un *nomen* (gentilici o nom de família) i, a la línia 2, un altre nom de família, ens pot fer suposar que potser serien dos, i no pas un, els difunts la sepultura dels quals es recordaria amb aquesta inscripció.

Veiem, doncs, que només set lletres donen el seu joc i permeten esbrinar l'entitat dels individus romans que habitaren i moriren en el que ara és Granollers.

La paleografia permet una datació en el s. I dC.

¹⁰ CIL II/2/14, 1294 (= RIT, 371). Sobre la presència de la gens *Eppia* i *Oppia* a *Narbo*, cf. Mócsy et al. 1983, 208. Lörincz 1999, 120-121 per a *Eppius*, i *Id.*, 2000, 114 per a *Oppius*.

GRAFITS SOBRE CERÀMICA

2 Inscripció en gerra

Necròpolis de Can Trullàs, Granollers
Núm. Reg. MdG-7026
IRC V, 51; Mayer 2001: 344, nt. 5.
Figures 2 i 16.1

Grafit *post cocturam* sobre l'espatlla d'una gerra bicònica amb una sola ansa, de producció ceràmica local. El text està realitzat amb grans caràcters capitals, tot i que la E és cursiva, feta amb dos pals paral·lels.

VEN<E>RIN

Es pot interpretar tant *Venerin(a)* com *Veneriae* (les dues últimes lletres en nexa). Tot i que no és gens freqüent, el nom *Venerina* està documentat a *Ostia* (CIL XIV, 4163). Molt més habitual és *Veneria*, que es troba ben dispers per tot l'Imperi,¹¹ però que de totes maneres és rar a la part oriental de la Tarraconense i més habitual a la Bètica i a Lusitània.¹² En qualsevol cas, el nom remet a una dona, probablement la propietària de la gerra.

La datació d'aquesta inscripció es pot encabir en termes generals en època imperial, sense poder-la precisar millor. El seu retrobament a la necròpolis de Can Trullàs permet adscriure-la a la mateixa cronologia (finals del s. II, inicis del III dC).

¹¹ Tal com demostra una cerca a les bases de dades epigràfiques en línia, com, per exemple, la *Clauss Slaby* <http://www.manfredclauss.de>.

¹² Abascal 1994: 541.

GRAFITS SOBRE CERÀMICA

3 Inscripció en gerra

Necròpolis de Can Trullàs, Granollers
 Núm. Reg. MdG-7029
 IRC V, 50; Mayer 2001; HÉp. 6 (2000),
 163; Tenas 2001: 7, foto, Rodà i Comes (eds.)
 2002: 51.
 Figures 3 i 16.2

Dos grafits *post cocturam* incisos de manera sobreposada sobre l'espatlla d'una gerra bicònica amb una sola ansa, de producció ceràmica local. Ambdós textos estan escrits amb grans caràcters capitals.

a) PERICARPIO(n)

b) S(extus) ALPHIVS FIRMA[NVS]

Pericarpion és la transliteració de la paraula grega que designa una mena de bulb recordat per Plini a propòsit de les plantes medicinals descrites per Dioscòrides (Plin. *NH.* 25, 131).¹³ La presència de fitònims grecs indica el coneixement de tecnicismes propis de l'àmbit del coneixement i la pràctica de les plantes com a remeis naturals contra malalties i problemes de salut. La gerra, per tant, podria haver servit com a contenidor del remei derivat del bulb o del bulb mateix, i haver-se conservat a la botiga o despatx d'un metge o personal relacionat amb la salut.¹⁴

Pel que fa al segon grafit, es tracta probablement del nom d'un llibert. El seu gentilici és poc conegut amb aquesta grafia; a Hispània, tan sols com a *nomen* en aquesta inscripció. A Tarraco tenim testimoniat *Alphius* com a *cognomen* d'un pare i un fill homònims en una inscripció tardana del segle III; ja G. Alföldy en destaca la raresa (*CIL* II²/14, 1456=RIT 504).¹⁵ És més habitual a la resta de l'Imperi el gentilici amb la forma *Alfius/-a*;¹⁶ *Firmanus/-a*, en canvi, és un nom ben documentat als repertoris onomàstics.¹⁷

Igual que el grafit de la gerra anterior, la datació d'aquesta inscripció depèn del context arqueològic en què va ser recuperada, és a dir, a la necròpolis de Can Trullàs (finals del s. II, inicis del III dC).¹⁸

PERICARPIO(n)
 S(extus) ALPHIVS FIRMA[NVS]

13 Pedanius Dioscorides va ser un metge grec autor de l'obra titulada *De materia medica*, el principal tractat sobre farmacopea de l'antiguitat, molt consultat a l'edat mitjana i al Renaixement.

14 Una altra inscripció romana trobada a Catalunya relativa a plantes medicinals, a Gorostidi i Rodà 2012.

15 Lörincz i Redö 1994: 83. Amb només tres exemples, entre ells el de Tarraco.

16 Lörincz i Redö 1994: 78; Abascal 1994: 74.

17 Per exemple, a Tarraco (*CIL* II²/14, 985 = RIT, 140). Lörincz 1999: 141.

18 Museu de Granollers 1991; Estrada 1993 : 114-120.

GRAFITS SOBRE CERÀMICA

4 Inscripció en tapadora

Càritas, Granollers, GC-01-1436-2
 Núm. Reg. MdG-12886
 Inèdit
 Figures 4 i 17.7

Grafit *post cocturam* incís sobre una tapadora de ceràmica comuna local (5 cm diàm.; lletres c. 1 cm). Destaquen les lletres A realitzades sense barra transversal i amb la barra obliqua dreta que sobresurt per damunt de l'esquerra.

AMINIA

El text correspon a un nom de dona, no gaire conegut, però documentat: *Aminia matrona* (Sigus, *Numidia* CIL VIII, 5727 i 5723); *Aurelia Aminia* (*Sirmium, Pannonia Inferior*, CIL III, 10232), mentre que a Roma es documenta un llibert imperial de *cognomen Aminias, medicus auricularius*, (CIL VI, 8908; AE 1993, 324).

El nom de la propietària està incís en direcció llegible per a qui agafa la tapadora.

GRAFITS SOBRE CERÀMICA

5 Inscripció vas TS sudgàlica

Pati de la Rectoria, Granollers, GPR-01-1245-4
 Núm. Reg. MdG-12882
 Inèdit
 Figures 5 i 17.8

Grafit *post cocturam* incís sobre la vora d'un vas de sigil-lata sudgàlica, de forma Dragendorff 30b. Les lletres fan prop d'1 cm. Les dues A porten la barra transversal en posició vertical central. Aquesta paleografia coincideix amb la cronologia proposada per a la forma ceràmica dintre de la segona meitat del segle I dC.

ATTA

El text correspon al *cognomen Atta*, molt difós per tot l'Imperi, i particularment a Hispània per la zona de la Meseta, i pot ser tant masculí com femení.¹⁹

¹⁹ Lörincz i Redö 1994: 205; Abascal 1994: 289.

GRAFITS SOBRE CERÀMICA

6 Grafit base TS sudgàlica

Pati de la Rectoria, Granollers, GPR-01-1245
 Núm. Reg. MdG-13010
 Inèdit
 Figures 6 i 17.6

Grafit *post cocturam* incís sobre el fons extern d'un vas de sigil·lata sudgàlica (lletres c. 1,5 cm). El trencament de la forma afecta les lletres centrals del text. La lectura és molt insegura, però la tercera lletra sembla correspondre a una F de trets cursius (amb dues barres paral·leles, la segona, més curta).

AVF (o P) P · S[---]+

Es fa difícil restituir un nom, però si la tercera lletra pogués ser una F cursiva, potser podríem pensar en un *Aufidius/-a*, però és absolutament hipotètic.

GRAFITS SOBRE CERÀMICA

7 Inscripció en una gerra

Can Piera, Granollers, GCP'02 5027
 Núm. Reg. MdG-12983
 Inèdit
 Figures 7 i 17.1

Grafit *post cocturam* sobre el coll d'una gerra de ceràmica comuna local, incís amb grans caràcters capitals (lletres c. 4 cm). La lletra O està feta amb dos traços.

TROFIM[e / -us?]

El nom *Trophime* i *Trophimus*, també amb la variant amb F, és molt habitual en els repertoris onomàstics romans i molt estès per tot l'Imperi. En àmbit català el trobem a *Barcino* (IRC IV, 262), a *Aeso* (IRC II, 25) i a *Tarraco* (CIL II²/14, 1048, 1554 = RIT 188, 582).

GRAFITS SOBRE CERÀMICA

8 Grafit base

Pati de la Rectoria, Granollers GPR-01-1275
 Núm. Reg. MdG-12888
 Inèdit
 Figures 8 i 17.5

Grafit *post cocturam* al peu d'una forma ceràmica indeterminada. Lletres: c. 1,5 cm. La lletra A presenta la barra central en paral·lel al traç esquerre.

HILA(ri, -ae?)

En la seqüència es pot proposar la lectura del nom propi *Hilara* o *Hilarus*, molt ben documentat als repertoris onomàstics de tot l'Imperi.²⁰ A la zona catalana, trobem aquest nom a Can Tintorer (Gavà) (IRC V, 108e) i a *Tarraco* (CIL II²/14, 109, 1447, 1656 = RIT 234, 7, 654; CIL II²/14, 1605 = HEp 2001, 534).

20 Lörincz 1999: 182.

GRAFITS SOBRE CERÀMICA

9 Grafit gerra

Can Piera, Granollers, GCP-02-5233
 Núm. Reg. MdG-13055
 Inèdit
 Figures 9 i 17.2

Grafit *post cocturam*, al coll d'una gerra oxidada de producció local amb caràcters grans (c. 3,5 cm). Lectura i interpretació molt incertes.

[---]+ANO++[---]

Potser tindriem la terminació habitual en datiu d'un *cognomen* en *-anus*.

GRAFITS SOBRE CERÀMICA

10 Grafit gerra

Càritas, Granollers, GC-01-1338-3
 Núm. Reg. MdG-12885
 Inèdit
 Figures 10-11 i 16.3 a i b

Grafit *post cocturam* sobre l'espalla d'una gerra de ceràmica oxidada de producció local, incís amb grans caràcters (c. 2,5 cm [P] i 1,2 [O]). El text es troba emmarcat per les dues línies de decoració del coll de la gerra, que emmarquen el camp epigràfic. Sota el text sembla que hi ha una decoració fragmentària d'un rofeu. La lectura i interpretació són molt incertes perquè hi ha fragments amb text que no lliguen.

(*hedera*) PO[---]AHES[---]

GRAFITS SOBRE CERÀMICA

11 Grafit gerra

Can Piera, Granollers, GCP-02-5030
 Núm. Reg. MdG-13056
 Inèdit
 Figures 12 i 17.3

Grafit *post cocturam* al coll d'una gerra oxidada comuna de producció local. Dues línies de lectura incerta (lletres c. 2 cm).

[---]RIO[---]
 (vac.) BIBI[T?---]

La segona línia podria fer referència a *bibit*, *bibe* o *bibite*, una fórmula exhortativa al beure, com, per exemple, qui *bibit honeste*, d'una inscripció de *Contrebia Carbica* (Huete, Conca) (HEp 1990, 369), o el text *bibite* pintat sobre ampolles de vi de la regió del Rin (CIL XIII, 10018, 51). La forma del recipient, una gerra, bé s'adiu a aquest tipus de missatges.

GRAFITS NO TEXTUALS**12 Grafit amb motiu vegetal
(*hederae*)**

Plaça de l'Església, Granollers, PE-02-1188
 Núm. Reg. MdG-12984
 Inèdit
 Figures 13 i 18

**INSCRIPCIONS FORA
DE GRANOLLERS****13 Grafit sobre gerra**

Can Tiano, l'Ametlla del Vallès, CT-06-107-6
 Núm. Reg. MdG-13014
 Inèdit
 Figures 14 i 17.4

Grafit *post cocturam* sobre gerra de ceràmica de producció local, incís sota una ansa (lletres: c. 2 cm).

(vac.) EMI (vac.) +[---?].

El text conservat sembla correspondre a la paraula *emi* ('he comprat'), fórmula que s'utilitzava per expressar l'adquisició d'una propietat a un tercer (*ego emi ab illo*), i que epigràficament tenim documentada, per exemple, en un grafit sobre un vas de Trion (França): (...) *Callistus emi* // [Q]uint[---] ("Jo, Calixte, he comprat (aquesta gerra) a Quint (?)") (CIL XIII, 10017, 39).

INSCRIPCIONS FORA DE GRANOLLERS

14 Inscripció funerària

La Roca del Vallès, excavació Mas Vilalba, MVCP'04, E17
 Núm. Reg. MdG-13057
 Inèdita
 Figura 15

Fragment de placa de marbre blanc (possiblement de Carrara), molt alterat probablement per l'acció del foc. Fa 10,3 x 8,1 x 2,3 cm. Conserva quatre línies de text (lletres c. 2 cm). Lletres incises per la tècnica del punteig. Destaca la forma de la L, amb barra obliqua descendent.

M · AC[ILIO ---?]
 + SILON[I---?]
 O N +[---]
 (vac.) IIII[---]

La gens *Acilia* està ben documentada a *Barcino* (IRC IV, 106, 122-123), així com el *cognomen*²¹ (hi ha una *Antonia, L. f. Siloniana*, IRC IV, 54). El personatge té els tria *nomina* habituals en l'onomàstica dels ciutadans romans; la qualitat de la inscripció, així com l'estructura onomàstica, la paleografia i la tècnica del gravat, semblen indicar una datació potser del segle I dC.

Tot i la dificultat de la lectura, el numeral de la quarta línia pot indicar una data, referida als anys o mesos viscuts per la persona i, per tant, confirmaria el caràcter funerària d'aquesta inscripció. El petit format de la placa de marbre permet proposar que hagués estat destinada a trobar-se encastada dins d'un monument funerària indeterminat.

21 Per a Silo i *Silonianus*, v. Lörincz 2002, 81.